

Οικολογία της επικονίασης της *Jankaea heldreichii*

Θ. Πετανίδου και Δ. Βώκου

Τομέας Οικολογίας, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η *Jankaea heldreichii* (Boiss.)Boiss. είναι ένα μονοτυπικό, σπάνιο, παλαιοενδημικό είδος (υπόλειμμα του Τριτογενούς) που απαντά αποκλειστικά στον Όλυμπο. Ανήκει στην οικογένεια Gesneriaceae που εκπροσωπείται στην Ευρώπη από τέσσερα ακόμη παλαιοενδημικά είδη, εκ των οποίων τα τρία απαντούν στην Ελλάδα. Με δεδομένη την περιορισμένη εξάπλωση του είδους και τον παλαιοενδημικό του χαρακτήρα, επιχειρήθηκε μελέτη των επικονιαστικών και αναπαραγωγικών μηχανισμών που εξασφάλισαν την επιβίωσή του. Αυτή αφορούσε (α) την ύπαρξη αυτοσυμβατότητας, (β) τη διερεύνηση του επικονιαστικού συνδρόμου, τον εντοπισμό των εντόμων-επικονιαστών, του βαθμού εξειδίκευσής τους και των ανθικών παροχών προς αυτούς και (γ) την πιθανότητα ανταγωνισμού της *Jankaea* σε περίπτωση γενικότερων επικονιαστών.

Η άνθιση του πληθυσμού της *Jankaea* στον Όλυμπο εξαρτάται από το υψόμετρο. Αρχίζει στις αρχές Ιουνίου και περατώνεται περί τα μέσα Αυγούστου (900-2100 μ). Η διάρκεια άνθισης των κιανοϊωδών, άοσμων ανθέων κυμαίνεται από 6-13 ημέρες. Πρόκειται για ομόγαμα, μη νεκταριφόρα άνθη. Οι επικονιαστές επισκέπτονται τα άνθη για συλλογή γύρης. Οι παρατηρήσεις δύο συναπτόν ετών έδειξαν ότι η *Jankaea* επικονιάζεται από τρία είδη βομβίνων (*Bombus lucorum* (L.), *Pyrobombus sogoeensis proteus* (Gerst.) και *Pyrobombus pratorum* (L.)) και μάλιστα από βασίλισσες στο μεγαλύτερο ποσοστό. Πρόκειται για κοινούς πολυσυλ-

λεκτικούς επικονιαστές με χαμηλή συχνότητα επισκέψεων προς τη *Zanikaea* και ταυτόχρονα μέτρια πιστότητα, όπως προέκυψε από μικροσκοπική ανάλυση της γύρης που είχαν συλλέξει. Η ανάγκη σταυρεπικονίασης της *Zanikaea* αποδείχτηκε πειραματικά στο πεδίο, όπως και η αυτοασυμβατότητά της. Ποσοστό της τάξης του 50% των ανθέων φθάνει στο στάδιο της καρποφορίας. Η φυτρωτικότητα των σπόρων σε εργαστηριακές συνθήκες βρέθηκε πολύ υψηλή (80%).

Η επικονίαση της *Zanikaea* από περισσότερους του ενός γενεοκτρόπους επικονιαστές θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι προσφέρει πλεονεκτήματα ως προς την επιβίωση του είδους, καθώς με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται προβλήματα που θα προέκυπταν από εξειδικευμένες επικονιαστικές σχέσεις. Το γεγονός ότι οι πληθυσμοί της *Zanikaea* σχηματίζουν αμιγείς συστάδες μειώνει την πιθανότητα ανταγωνισμού μέσω μεταφοράς διαειδικής γύρης και εξασφαλίζει αποτελεσματική επικονίαση έστω και με χαμηλή συχνότητα επισκέψεων. Το πρότυπο επικονίασης της *Zanikaea* θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί συγκριτικά για τον εντοπισμό ομοιοτήτων ή διαφοροποιήσεων με άλλα στενοενδημικά είδη με απώτερο στόχο την ανεύρεση εκείνων των επικονιαστικών σχέσεων που μπορούν να τους εξασφαλίσουν αποτελεσματική στρατηγική επιβίωσης.